

ตามรอยพระยุคลบาท..ไ้ตรมฉัตรจักรีวงศ์

นำเสนอเมื่อ : 8 ธ.ค. 2552

ทรงพระเจริญ

ข้าพเจ้าเคยให้คำขวัญเกี่ยวกับครูว่า “ครู คือผู้กำหนดอนาคตของสังคม” ซึ่งทำให้คำขวัญดังกล่าวได้มีการนำไปใช้ในการพัฒนาบทบาทของครูอยู่ในระยะหนึ่ง ในโอกาสนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสเสนอคำขวัญที่เกี่ยวกับการศึกษาว่า “การศึกษา คือหัวใจของการพัฒนาคนบนแผ่นดิน” โดยมีเหตุผลแห่งความคิดที่ว่า แผ่นดินใดที่ใ้การศึกษา การพัฒนาความคิด การพัฒนาจิตใจ ตลอดจนการพัฒนาสังคมย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นแม่แรงที่จะยกแผ่นดินให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

ใครกันเล่าจะเป็นคนที่ขันสกรูแม่แรงทางการศึกษาให้สูงขึ้น คำตอบ คือทุกคนในชาติ

การจัดการศึกษาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจุดมุ่งหมายสำคัญพอสรุปได้สามประการ คือ

1. เพื่อสนองความต้องการของบ้านเมืองที่ต้องการคนเข้ารับราชการ
2. เพื่อคุณประโยชน์ทั่วไป (จัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์หรือเพื่อเยาวชนของชาติส่วนใหญ่ได้รับการศึกษา)
3. เพื่อเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระศาสนา

ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นในปี พ.ศ.2414 พระองค์ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง นับเป็นโรงเรียนแรกที่ได้จัดตั้งขึ้นตามแบบโรงเรียนที่เข้าใจอยู่ในปัจจุบัน โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) เมื่อครั้งเป็นหลวงสารประเสริฐ ปลัดกรมพระอักษณเป็นอาจารย์ใหญ่ มีแนวการจัดการศึกษามุ่งไปในทางวิชาหนังสือและเลข เพื่อให้กุลบุตรกุลธิดามีความรู้ความสามารถพอที่จะเข้ารับราชการได้ แต่โรงเรียนหลวงที่จัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกนี้ ก็เป็นโรงเรียนสำหรับบุตรพระราชวงศ์และข้าราชการเท่านั้น

ในด้านการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์ พระองค์ก็ทรงมีพระราชดำริที่จะจัดขึ้นพร้อม ๆ กัน

ดังปรากฏว่า ในการประชุมที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ.2417 พระองค์ได้ทรงมีพระราชดำริที่จะให้เครื่องมื่อสำหรับการประกอบอาชีพแก่ลูกทาสที่จะเป็น”ไท” ว่าเครื่องมือที่จะทำให้ลูกทาสเป็นไทได้จริงนั้น คือ การศึกษา จากนั้นอีกเพียงปีเดียวพระองค์ทรงโปรดเกล้าฯ ที่จะให้มีอาจารย์สอนหนังสือไทยและเลขในทุกพระอารามทั่วพระราชอาณาจักรจนกระทั่งปี พ.ศ.2427 พระราชดำริที่จะจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์จึงปรากฏชัดเจนขึ้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปพระราชทานรางวัลแก่นักเรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ในพระราชดำริที่พระองค์ได้ทรงประทานแก่นักเรียน ไ้ดูแลให้เห็นถึงพระราชประสงค์ที่จะจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎร์ ดังมีข้อความบางตอนว่า

เจ้านายราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉันเป็นต้นไป จนถึงราษฎรที่ต่ำสุดจะได้มีโอกาส
เล่าเรียนได้เสมอกันไม่ว่าเจ้า ว่าขุนนาง ว่าไพร่”

ดังนั้น การศึกษาสำหรับทวยราษฎร์หรือที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเรียกว่า

“โรงเรียนสำหรับราษฎร” จึงได้มีการริเริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ในเดือน สิงหาคม พ.ศ.2428 โดยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎรขึ้นครั้งหนึ่ง และโรงเรียนสำหรับราษฎรจึงได้มีการจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดมหรณพาราม ตำบลหัวลำโพง ในปี พ.ศ.2428 นั้นเอง

ในยุคนั้น การศึกษาถือว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาอย่างแท้จริง จนได้รื้อการศึกษา การพัฒนาก็ล้มสลาย ดังนั้นการที่จะทำให้คนในประเทศชาติมีศักยภาพ จะต้องพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพเสียก่อน ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2516 ว่า “จุดประสงค์ของการให้การศึกษานั้น คือการแนะนำส่งเสริมให้บุคคลมีความเจริญงอกงามในการเรียนรู้ การคิดอ่าน การกระทำ และสามารถนำเอาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่มีอยู่ในตัวออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ แก่บุคคลอื่น เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสังคม เป็นประเทศได้ ผู้มีหน้าที่ในการให้การศึกษาก่อนชน จึงจำเป็นต้องระมัดระวังตั้งใจปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายซึ่งน้อยอยู่เสมอเป็นนิตย์

การที่จะอบรมสนับสนุนอนุชน ให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการศึกษานั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า การฝึกฝนและปลูกฝังความรู้จักเหตุผล ความรู้จักผิดชอบชั่วดี เป็นสิ่งจำเป็นไม่น้อยไปกว่าการใช้วิชาการ เพราะการรู้จักพิจารณาให้เห็นเหตุเห็นผล ใ้รู้จักจำแนกสิ่งผิดชอบชั่วดีได้โดยกระจ่างแจ่ม ย่อมทำให้มองบุคคลและในสิ่งนั้น ๆ และเมื่อใดมองเห็นความจริงแล้ว ก็สามารถไขความรู้อะไรก็ได้ วิชาความรู้ปฏิบัติงานทุกอย่างได้ดีและถูกต้องยิ่งขึ้นเป็นประโยชน์แก่ตนแก่ผู้อื่นได้มากขึ้น”

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเห็นได้ว่า พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะเน้นตรงการฝึกปฏิบัติที่จิตใจ คือเอาใจเอาจิตคิดพัฒนา หรือเน้นพัฒนาการศึกษาที่ตัวคนควบคู่ไปกับวิชาการ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงสนพระราชหฤทัยในการทำนุบำรุงการศึกษาของประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้น ใน พ.ศ.2500 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างอาคารเรียนชั้นเดียวในบริเวณสวนจิตรลดา และพระราชทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนจิตรลดา” และโปรดเกล้าฯ “ให้โรงเรียนรับนักเรียนทั่วไปโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเชื้อพระวงศ์”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระราชดำริให้ตั้งโรงเรียนในเขตชนบททางไกลและบริเวณชานแดนที่ราษฎรยากจนไม่มีสถานที่เรียนของบุตรหลาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสในการศึกษาเหล่านั้นได้เล่าเรียนเท่าเทียมกับเยาวชนในท้องถิ่นอื่น โดยโรงเรียนประเภทนี้เรียกว่า “โรงเรียนนมเกล้า” และ “โรงเรียนพอหลวงอุปถัมภ์”

โรงเรียนนมเกล้าแห่งแรก ตั้งขึ้นที่โรงเรียนนมเกล้าบ้านหนองแคน จังหวัดนครพนม และต่อมาได้เกิดโรงเรียนนมเกล้าขึ้นหลายแห่งทั่วประเทศ โดยลักษณะสำคัญของโรงเรียน คืออยู่ในชนบททางไกล บางแห่งอยู่ชายแดนและอยู่ในเขตกอกวนของผู้ก่อการร้าย ซึ่งการพิจารณาตัดสินใจก่อสร้างโรงเรียนนมเกล้าขึ้น ณ แห่งใดนั้น ทรงมอบให้แม่ทัพภาคของแต่ละเขตพื้นที่เป็นผู้พิจารณา การสร้างโรงเรียนนมเกล้าจึงเป็นการให้ความเสมอภาคทางการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสที่อยู่ในชนบททางไกล เป็นพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณโดยแท้

ในส่วนของโรงเรียนพอหลวงอุปถัมภ์ เกิดจากกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน

เขต 5 ค่ายดาราธรรมิ จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งขึ้นแห่งแรกที่โรงเรียนบ้านดอนมหาวัน อำเภอ

เชียงของ ซึ่งต้องใช้ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครู ต่อมาได้มีการขยายการก่อสร้างโรงเรียนในลักษณะนี้เพิ่มขึ้นตามลำดับ ที่สำคัญคือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ

พระบรมราชินีนาถ พระราชทานทรัพย์ร่วมสร้างโรงเรียนเหล่านี้

นอกจากการจัดสร้างโรงเรียนดังกล่าวแล้ว พระราชกรณียกิจด้านการศึกษาอันเป็นคุณประโยชน์แก่ชาติไทยนั้นมีมากมาย ทรงจัดตั้งโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังนี้

โรงเรียนราชวินิต เป็นโรงเรียนประถมศึกษาให้แก่บุตรหลานข้าราชการ ข้าราชการในสำนักพระราชวัง และบุคคลทั่วไป ซึ่งคำว่า “โรงเรียนราชวินิต” มีความหมายว่า “สถานที่อบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาของพระราชินี”

โรงเรียนวังไกลกังวล อยู่ในเขตพระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โรงเรียนไกลกังวลเป็นโรงเรียนแม่ข่ายในการที่จะเป็นโรงเรียนที่นำสื่อในการศึกษาทางไกลสายสามัญ ไปสู่โรงเรียนในชนบททั่วทุกแห่งในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศไทย

โรงเรียนราชประชาสมาสัย โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระดำริที่จะหาวิธีควบคุมและกำจัดโรคเรื้อนให้หมดไป จึงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กระทรวงสาธารณสุขจัดตั้งสถานวิจัยโรคเรื้อนขึ้น ชื่อว่า “สถานราชประชาสมาสัย” ซึ่งมีความหมายว่า “พระราชินีและประชาชนต้องอาศัยซึ่งกันและกัน” ต่อมาจึงได้ตั้งโรงเรียนสำหรับบุตรของผู้ป่วยโรคเรื้อนแยกออกมา ที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ บริหารขึ้นต่อมูลนิธิราชประชาสมาสัย

โรงเรียน ภปร. ราชวิทยาลัย เป็นโรงเรียนที่มีพระราชประสงค์จะให้โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนนักเรียนอยู่ประจำ เป็นการอบรมสั่งสอนแบบประเทศตะวันตก ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์ ไปช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของประชาชนที่ได้รับผลจากการเกิดวาตภัย จึงเป็นที่มาของ “มูลนิธิราชประชานุเคราะห์” โดยในระยะต่อมามูลนิธิได้ร่วมกับจังหวัดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของจัดสร้างโรงเรียนขึ้นทดแทนโรงเรียนที่ถูกพายุพัดพัง และพระราชทานนามว่า “โรงเรียนราชประชานุเคราะห์” โดยปัจจุบันมีโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ทั้งสิ้น 30 โรงเรียน โดยมีอยู่ที่จังหวัดศรีสะเกษด้วย คือโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ที่ 29

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว นอกจากจะพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์กิจการของโรงเรียนแล้ว พระองค์ยังมีพระดำริที่จะพระราชทานการสนับสนุนตัวผู้ศึกษา ด้วยการพระราชทานทุนการศึกษาในระดับต่าง ๆ ด้วย

ขณะเดียวกัน พระองค์ทรงมีพระราชดำริจัดตั้ง “ศูนย์ศึกษาการพัฒนา” ขึ้นตามภาคต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นศูนย์รวมทางวิชาการของภาค เช่น ศูนย์การศึกษาพัฒนาภูพาน จังหวัดสกลนคร เป็นต้น

โครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน นับว่าเป็นโครงการที่เกิดจากพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ทรงพระราชทานแก่ชาวไทย เนื่องด้วยหนังสือตามโครงการดังกล่าว เป็นหนังสือ

ประเภทสารานุกรมที่บรรจุสรรพวิชาอันเป็นสาระไว้ครบทุกแขนง จึงเป็นหนังสือที่มีประโยชน์เกื้อกูลการศึกษา เพิ่มพูนปัญญาด้วยตนเองของประชาชน

พระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหานก” เป็นวรรณกรรมชิ้นเยี่ยมที่พระมหากษัตริย์ไทย

ทรงพระราชนิพนธ์ โดยมีวรรคทองของวรรณกรรมว่า “ของจริงมีความเพียรที่บริสุทธิ์ ปัญญาที่เฉียบแหลม กำลังกายที่สมบูรณ์”

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่า “เรา” ซึ่งหมายถึงคนไทยทุกคน

ตลอดจนผู้มีส่วนได้เสียต่อการศึกษา ต่อประเทศชาติ, คงจะร่วมกันเดินตามรอยพระยุคลบาท เพื่อนำการศึกษา
นำประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและแท้จริงต่อไปอย่างแน่นอน